

Миодраг Илић

# ЖАНКА

драма у једном чину

*Мојој Сребренки*



МИОДРАГ ИЛИЋ, драмски писац, романијер и новинар, потиче из старе београдске породице трговаца и службеника. Завршио је Филозофски и Факултет драмских уметности (класа драматургије професора Јосипа Кулунџића, 1966).

У периоду од 1962. до 1990. написао је низ драмских текстова, који су приказани на многим сценама претходне Југославије, објављени или преведени на стране језике (*Илон – ишчезли град, Пред слепим зидом, Вештац, Кафана у луци, Пуч, Сан зимске ноћи, Пси, Валцер њоручника Нидриџена, Ајис, Леџенда о земљи Лазаревој...*). Аутор је неколико радио-драма (*Поликарп, Фонијана à la Медичи, Бродолом и како га извесити...*) и две телевизијске драме (*Коперник, Операција*).

Његова драма *Пуч*, изведена први пут 1973. у крагујевачком Театру „Јоаким Вујић”, а потом 1977. у Београдском драмском и 1978. у Српском народном позоришту у Новом Саду, први пут се појављује у штампаном облику у четвртој књизи ове едиције.

Илић је драматизовао роман Милана Кундере *Шала*, превео је с италијанског драму *Ема удова Ђокасија* Алберта Савинија (*Атеље 212*) и с енглеског Милерову верзију Ибзеновог дела *Нејријашељ народа*. Сарађивао је с многим књижевним листовима и часописима, као позоришни критичар и есејист.

Од 1975. до 1979. био је управник Београдског драмског позоришта, а од 1982. до 1990. директор Дrame Народног позоришта, да би се вратио новинарству као директор Програма за иностранство РТС, уредник, аутор и водитељ емисија документарног жанра. Илић је аутор романа *Где је крај улице* (1995) и збирке новела *Излећ у Амстердам* (2002).

Миодраг ИЛИЋ

**ЖАНКА**  
драма у једном чину

ЛИЦА

---

ЖАНКА СТОКИЋ, глумица, 60 год.

СИМЕОН ТОШИЋ, бивши позоришни критичар, 62 год.

ВОЈНИ ИСЛЕДНИК, 26 год.

АЛЕКСАНДАР ГАВРИЛОВИЋ, глумац, 26 год.

БРАНИСЛАВ НУШИЋ, комедиограф, 64 год.

МОРИС ПИЈАДЕ, мали чиновник, 35 год.

**Напомена:** Улоге СИМЕОНА ТОШИЋА и БРАНИСЛАВА НУШИЋА треба поверити једном глумцу, а улоге ВОЈНОГ ИСЛЕДНИКА, АЛЕКСАНДРА ГАВРИЛОВИЋА и МОРИСА ПИЈАДЕ другом. Ово сажимање на три глумца није потребно само ради економичности реализације, већ и стога што се тиме употпуњава ноћни кошмар главне јунакиње.

## 1.

У појединој глави зачује се глас Жанке Стокић која казује шексир из комедије “Госпођа министарка”.

ЖАНКА: “...Па да, увиђам и ја сама да је то врло незгодно, али, шта ћу, не могу из ове коже...”

*Постејено, свешлоси обасја 60-годишњу Жанку како стоји са свиснутом шаком приљубљеном уз десно ухо, онако како се то чини са замишљеном телефонском слушалицом, а појмом обасја и целу собу у њеној кући на Тождерском брду. То је појрилично зашумљена просторија коју највећим делом зајрема размештена посмелја са високим узглављем. Наокколо су две-три стилске столице и једна наслоњача, а најред лево невелики сто са лампом и телефоном. Крај посмелје “нахикасна” и на њој бочице са лековима, бокал с водом и чаша. На зидовима је неколико фотоса велике глумице из њених представа, а ту су и два стиринска позоришна плаката. На левој стирани су широм отворена двокрилна врата која воде у остале просторије куће; на десној је прозор засирићешком лишаном завесом. Сваки дејал указује на биемски и стирарчки нехати према реду и стилском јединству. Некада коруленина, Жанка је ове вечери 1947. године уморна жена, измучена тамновањем и дугојрајном болешћу, неуредне проседе косе и бледих усахлих образа. На њој је изношена избледела кућна хаљина.*

ЖАНКА: *(И даље шобоже телефонира)*

“...Та како казнити, нећу га казнити, него ћу га испребијати, али је мени главно да се некако заташка ствар код енглеског конзула, да се он не љути. Па то сам хтела да вас умолим, господине Нинковићу, да одете ви до њега у моје име, и да му кажете: нека не узме ствар озбиљно, деца ко деца!

*(Пауза)*

Е, па шта друго могу да му кажем? Ја мислим, он је паметан човек, неће ваљда дозволити да се две државе заваде због једног носа, а што му је псовао оца реците да то у нашем језику не значи ништа ружно, то је као кад би се енглески казало “добар дан”. И уопште, реците му да је то наш народни обичај да псујемо оца једно другом. Па дабоме! ’Ајде, молим вас, па отидите одмах и дођите затим да ми јавите шта сте урадили. Како?... А... па - па? – Па добро, нек вам буде и папа, само молим вас свршите ми то. Довиђења!”

Груне айлауз. Она сїусїи руку, клања се лево и десно. Изненада, као пресечен, айлауз пресїане. У иїишини, Жанка као да се прене из иранса. Гледа око себе, сневесељена. Уздахне.

ЖАНКА: Магдо! Магдо!...  
*(Обраћа се служавки која је иамо негде иза оїворених вратиа)*  
 Ти – ништа? Ни дланом о длан кад ја глумим! Ћутиш, сиротице, не знаш шта ћеш са мном, оваквом, лудом... Али, нећемо нас две још дуго да се затварамо међу овим зидовима.  
*(Радосна, узбуђено)*  
 Не, Магдо, чула си шта је тај Словенац, редитељ, вечерас рекао: “Позивам вас у ново Југословенско драмско позориште. Сви глумци се радују вашем повратку. Имам за вас главну улогу!”... Улогу за мене!.. Шта мислиш, да ли ћу опет бити Живка - министарка? Е, Ага, Ага, написао си је за мене. Хвала ти.  
*(Сеїи се нечеђа)*  
 Знаш, ону сцену са Ујка Васом у четвртом чину одиграћу друкчије, боље!...  
*(Поново ириноси сїиснуїу шаку десном уху, “їелефонира”)*  
 “Тражим Симу!... Јеси ти, Симо? Овде Живка. Слушај, Симо, што ћу ти рећи: ако си власт и ако си министар, а ти одмах учини како ти кажем, а ако си мандарин...  
*(Засїа не мењајући боју у лицу)*  
 Васо, ’оди ти овамо на телефон, нешто псује и грди, не разумем га... Да ли то зврји телефон, или мени нешто зврји у ушима...”

*На вратиима се неколико иренуїака раније ијавио Тошић, углађен жосїодин сїарођ кова, неиїио сїарији од Жанке, у изношеном демодираном оделу, са шеширом у једној и букеїиом ружа у дружој руци. Поиїио је одслушао иоследње реченице њене реїлике, закорачи у собу и иреузме шобожу улогу Васе.*

ТОШИЋ: *(Са сїиснуїиом шаком на уху)*  
 “Ја сам овде, зете, Васе. Јест... Живки нешто зврји...”

*Обоје ирсну у смех.*

ЖАНКА: Ушуњао си се овамо, лопове, поред живе Магде. Прислушкујеш ме, прислушкујеш!...  
*(Узима цвеће. Он јој иљуби руку)*  
 Да ниси и ти почео да радиш за Озну?  
*(Сїавља цвеће у вазу; долива воду из бокала)*

- ТОШИЋ:            Ја радим за тебе. Немам ни кучета, ни мачета...
- ЖАНКА:            Бацаш паре на цвеће. Цвеће се доноси младицама, а старим госпођама, таштама и оштроконђама – кактус.
- ТОШИЋ:            Ти си за мене вечно млада.
- ЖАНКА:            Неуморни ласкавче! Ушло ти у крв да делиш комплименте, к’о свим новинарским трчилажама!  
*(Уноси му се у лице, пева на мелодију “врайца” – “Ој, војни референџе, ишћо ме расџави од бленије, кој ће да даје комџименије...”)*
- ТОШИЋ:            Вечерас си много весела! Још памтиш речи твоје Шумадинке из предратног хумористичког радио – програма.
- ЖАНКА:            Памтим и неке моје улоге. Како да заборавим Живку министарку!? А да сам весела – јесам!  
*(Загонејно)*  
И то с великим, великим разлогом.
- ТОШИЋ:            Који је то разлог, ако се сме знати?
- ЖАНКА:            Полако, буди стрпљив. Све ћеш да чујеш.
- ТОШИЋ:            Док се ти намешташ за причу, узми, донео сам ти ово.  
*(Вади из унуџрашњеџ цеџа замоџуљак и даје јој џа)*
- ЖАНКА:            Инсулин? Јао, ти си срце. Мој спасацац. Где га набављаш?  
'Ајде, признај!
- ТОШИЋ:            Дају ми га неки пријатељи.
- ЖАНКА:            Не само да си лопов, него си и матори лажов. Ти кобајаги имаш пријатеље данас, међу комунистима! Није него! Уписали те у њихову партију, тебе – трулу реакцију. Мислиш да не знам ко су ти твоји “пријатељи?” Апотекари у државним болницама којима дајеш новац. Да, да, продајеш слике, последње успомене, кућне драгоцености, и купујеш ми лек! Продужаваш ми живот. Где ти је зимски капут? Месецима по хладном времену долазиш овамо само у оделу  
*(Гледа џа исџиџивачки, он џуџи као деџе ухваћено у крађи колача)*  
Па ти... ти си продао зимски капут! За име божје, сасвим си полудео... Зар сам ја, овако матора и исцеђена, вредна тога?... Ајде, реци, зашто све то радиш, зашто?
- ТОШИЋ:            *(Окрене џлаву у сџрану, џроцеди кроз зубе)*  
Зато што си ти Жанка.

- ЖАНКА: Уф, цврц, врло важно!  
*(Уздахне, њомирљиво)*  
Сви су мислили да сам најлуђа на свету онда кад сам хранила Циганчиће по Сава – мали, али ти си још луђи.  
*(Пауза, зледа за љубојииљиво)*  
Је ли, да те нешто питам: што се ти никад ниси оженио?
- ТОШИЋ: Судбина ваљда. Ко ће знати... Човек увек чека праву прилику.
- ЖАНКА: Мушка уседелица! Тако мек и фини, вртиш се годинама око позоришта, волиш балет... Да ниси море мушка сека – даша, а?...  
*(Смеје се)*  
Види, види, поцрвенео!... Поцрвенео и те како!
- ТОШИЋ: *(Повређен)*  
Гнушам се таквих инсинуација.
- ЖАНКА: Ајде, не љути се, ти знаш да сам ја ударена с матејевачку чарапу, што би рекла моја покојна Јулка што ме родила... Хвала теби што ме обилазиш и што бринеш. Ти си једини до пре неки дан који је ушао у ову кућу. Сви ме заобилазе као да сам, боже ми опрости, губава. И они с којима сам играла, и они с којима сам лумповала и они који су ме кобајаги обожавали!... Додуше, мало – мало, па неко остави корпу с храном или коверат с прикупљеним парам, па побегне. Еј, скупљају прилоге за мене к'о да сам погорелац или саката. Потпишу се на списак добротвора! Прпа ухватила људе од нове власти, шта ли је. К'о веле, даље од те робијашице, народног непријатеља...
- ТОШИЋ: Извини, Жанка, ти можеш бити све и свашта, али ниси народни непријатељ! Ако је ико служио том јадном народу, то си била ти.
- ЖАНКА: Запиши то у твој момачки дневник. Боли неког дупе за мене! А сад седи да ти кажем велику новост.  
*(Он седне)*  
Пре неки дан неко куца на врата, Магда отворила, кад оно дошао у визиту Миливоје Живановић и донео пун зембил хране. Каже, колеге – глумци послали мало мрса, одвојили од свог следовања на тачкице. Гледа ме оним врљавим оком некако загонетно и смешка се, видим ја да нешто крије... Кад, вечерас, бане овамо онај Словенац, редитељ Бојан Ступица... Млад, згодан, има га. Их, што ми није двајес' година мање, да му Живана покаже како се љуби у српском селу Раброву!... И, знаш шта ми је рекао?

- ТОШИЋ: Па, нешто сам начуо, прича се у “Позоришној касини”...
- ЖАНКА: Сео ту, па ни пет ни шест: “Позивам вас у ново позориште. Окупљају се најбољи глумци из целе државе. Сви вас очекују и радују се вашем повратку.” Све ми је, каже он, опроштено. Дакле, ниси се цабе трудио да ми спасаваш живот. Издејствовао Словенац код ових комунаца, у неком Агитпропу, како оно рече, да могу поново на бину! Симеоне, да ли ћу ја то преживети!?
- ТОШИЋ: Хвала богу! Што не би?
- ЖАНКА: Ево, још цептим!... Од узбуђења и страха замало се нисам упишала, ту, напред себе! Као да сам се давила, па ме неко извукао из воде полумртву. Нисам се тако препала ни кад ми је управник Чврга, у оном путујућем позоришту, дао прву улогу у комаду “Брачна ноћ” деветсто – друге.
- ТОШИЋ: Де, де, олади мало. Смири се.  
*Помоћне јој да седне. Сића воду у чашу, даје јој, она ојјије зүйљај.*
- ЖАНКА: Не знам како ћу дочекати јутро. Нема ми више сна, Симеоне. Што бог некако не удеси да може да се прескочи време! Откако сам изишла из затвора, нисам крочила ни у Народно позориште, ни у Скадарлију. Уђем једном у ону биртију, “Касину”, да видим има ли кога од старих глумаца. Угледам Николу Поповића, оног комесара, окреће главу од мене.
- ТОШИЋ: Он који није могао на сцени ни ципелу да ти пољуби, жари и пали. Апси глумце!
- ЖАНКА: И други су се правили да ме не познају, ваљда се плаше једне робијашице, и њега с пиштољем у позоришту... Боли то, Симеоне. Пече у грудима. Сви су ме заборавили...
- ТОШИЋ: Ти никад нећеш бити заборављена, шта то говориш!
- ЖАНКА: Где несталоше оне силне премијере, аплаузи, цвеће које пада са галерија, раскошни букети, новинари и фотографи, банкети, теревенке код “Три шешира” до зоре... Као да је све то био сан у врућици... А сада, знаш шта сада сањам?... Свој спровод.. Лежим у сандуку, на воловским колима, као кад умру моји сељаци, а за мном иду обични људи, чиновници, занатлије, трговци, ђаци, они којима сам дала своје срце...
- ТОШИЋ: Какав спровод, шта те је спопало вечерас!



- ЖАНКА: Највећа је срећа ако знаш шта ћеш са својим животом.
- ЖАНКА: Шта сам ја, ајде, реци? Што си се сплео?
- ТОШИЋ: Ти си чудесна, непоновљива. Твоја машта, твоје импровизације, твој шеретлук. Ти заустављаш дах свакоме ко те гледа. Теби ће се сви поново клањати, и они који су те понизили.
- ЖАНКА: Ајде, ајде, не претеруј. Заборавио си како си ме крпио у новинама.
- ТОШИЋ: Ја никада нисам о теби лоше писао!
- ЖАНКА: Јеси, јеси, барабо критичарска. И данас памтим једну реченицу коју си нажврљао о мени: “Госпођица Стокићева била је пренаглашено артифицијелна и понешто сублимантна у пасажима лирског узношења, које није по мери њеног карактера обичне припросте жене из народа”. Јеси ли то написао или ниси!?
- ТОШИЋ: Па, јесам, али то је више онако естетички метафорично...
- ЖАНКА: Мрсиш, мрсиш ! Целог века те ни бог није разумео. Али, ја сам узела у шаке лексикон да преведем твоје мудросерине на српски језик. Оно “артифицијелна” дође му као керефека, измотација. Али, за срце си ме ујео с оним “сублимантна”! Сублимат је, бре, чврсто тело које чвариш на ватри док не пређе у пару, а онда га опет вратиш у чврсто стање! Кад сам ја то испаравала, бог те убио, па се згушњавала, лажове један? А да сам припроста српска жена – јесам и поносим се тиме!
- ТОШИЋ: Добро, добро, ајде смири се, шкодиће ти узрујавање. Ти знаш да сам ја увек био уз тебе...
- ЖАНКА: Шта ти уопште знаш о мени?
- ТОШИЋ: Знам да ниси никаква робијашница, већ неправедно прогоњена уметница.
- ЖАНКА: Неправедно, кажеш? Не знам. Често се питам да ли је то било неправедно...  
(Замисли се)  
Штуке избомбардовале Београд, Народно позориште горело, краљ и влада утекли, војска у расулу, издаја смрди, ушли Немци, полицијски час, а ја...

*Зајамњење. Музички акценат. Много помешаних мушких гласова у еху. Најзад њишина.*

## 2.

*Само један рефлекторски сноп обасја Жанку. Истовремено, Тошић изиђе. Зачује се дречави оркестар кабареа. Жанка везује сиву кецељу преко домаће хаљине, а косу повезује марамом. Пантомимски, покрећући руку "пере рубље", "цеди" за њом. Пева уњкаво, карикирајући лик припростије праље.*

ЖАНКА:

*(Пева)*

Синоћ ми је, лане моје, *ist gekommen Gojko*, Па ме пита,  
лане моје, *was machst du, девојко...*

*(Говори, обраћајући се публици, комичарски наглашено)*

Добро вече, народе. Како сте вечерас?... Чекајте, ми смо се већ негде упознали! Да нисам ја већ прала код вас? Ја сам она Пела Вешерка, што сваки дан залази у туђе куће. Пропирем плавеж и бележ, штиркам, простирем, фајтам и пеглам. И свашта видим с ове очи, и чујем с ове уши. Неки дан ме звали у једну македонску фамилију, па ми газдарица каже: "Ајде, Пело, пропери ми овите гачички и чорапички".

*(Груне снимљени смех публике)*

Шта да ти перем, кажем ја, и већ оћу да бегам, што је много много је, а она ми потури неке гаће и чарапе. Гачички и чорапички! О, да се прекрстим, боже ми опрости... Не, не, господа више нису к'о некад. Док су имали наполеоне и продавали их црноберзијанцима, још је имало и да се гуцне и да се штуцне. Јао, једна госпоја ушила дукате у доњи веш, крила то и од мужа рођеног јер је решила да бега у свет са швалером. Кад, дошао црноберзијанац, тражи паре за неки стари дуг и она, шта ће, куд ће, скине аљину и остане у мидеру. Утом упадне муж и види је разголићену пред страним човеком. "Шта то радите?" – грмне. А она ће: "Ово ми је учитељ певања. Дош'о да ми разради орган!"

*(Снимљени смех)*

Шта је после било, зна се. И она и црноберзијанац летели низ басамке, она са све дукати и с онај орган. Е, господа уфурсатила. Певају сад нов шлагер.

*(Пева)*

Са пројом у гуши,  
Са болом у души,  
Уздах ми се оте,  
Јебем те, животе!

*(Говори публици)*

Мувам се ја тако по тавану, простирем оне гачичке и чорапичке, кад нешто шушну у мрак. “Ко је то?” – питам. Звирну један, па се ишуња иза оџака: млад, малецан, нема га двајес кила живе ваге, туберан ли је, шта ли је. “Ћут!” – каже ми поверљиво. “Ја сам, Страхина, партизанско име Трта”.

*(Снимљени смех)*

Видим ја нема трте – мрте! Можда има бомбу, шта га знам. “Ја ноћим тајно код госпојице Мариоле на другом спрату, али неко нас провалио. Овде сам базиран до даље.” Сумњиво ту мени нешто, шта ће Мариола, скупопцена фуфа једна, да се фаћа у клинч с једним шумским! Откад је уведен полицијски час, да би неко спавао са фуфом треба да убаци своје име у списак станара, треба му још сто динара и дебела кара.

*(Снимљени смех)*

Овај ми се чварак не удева ни у једну од ове три ствари. И док ја тако не знам шта ћу и куд ћу, ето ти жаце уз басамке. Узврпољи се тајни Трта, мени га жао, ја га опко – опкорачим и турим целог под сукњу. Мајем се ја кобајаги с оне гачички, а њему чорапички под нос... Пита жаца: “Јеси видела да се неки туна смуца?” “Јок”, велим ја, ал ми се онај копрца међ ногама, шашољи ме, да пукнем од смеха. “Што се церекаш?” – рикну власт. “Уживам кад те гледам, гос’н цандар, па се смејем од милине. Дошло ми јагодинско мило.” А и дошло ми, ради онај миш одоздо, не мирује. Жаца види да му се ја и даље осмехујем, па мисли да га заводим. И пође према мени, мерачи ме, суче леви брк. Јој, куку ди ћу и њега међ ноге! Стегнем чорапички, па викнем: “Не прилази, имам вренгу!” Устукну он и уфати шишњаву. Оћу ја сад да извадим Трту из сукње, ал’ јок, не може. Он се тако упетљао у ону чорапичку, да се батрга ко јаре на улар. Најзад се извуче, онако револуционаран, надигнут, очи му се цакле. “Не брини, ратни друже – каже – савезници су с нама.” Који, бре, савезници? Што те Ујка Сам, теча Џон Бул и онај руски брка не одбранише, него те спасла Пела с ону чорапичку!”

*(Снимљени айлауз, љраћен смехом и љовицима одушевљења. Она насљавља да “љере веш”, љевајући:)*

Београде граде, шта од тебе раде,

Паприку и пасуљ у паркове саде...

*(Поново ѓруне айлауз. Она се клања. Шаље љољуџе.)*

*Заљамњење. Уљихну айлауз и смех.*

## 3.

*Свејлосић акценџује сиочих на коме су лампа и телефон. На једној од сиолица, уз сам сиочих, седи Војни иследник у униформи Народноослободилачке војске, 26-годишњи младић озбиљно и присиојно држања.*

ИСЛЕДНИК: *(Иронично, сиорого)*  
Дај овамо ту госпођу комичарку! Примадону!...

*Жанка, несијурна, уилашена, приближава му се из полушаме. Уилаена лампа асоцира полициска саслушања. Сваки њен одговор бива пропраћен куцањем невидљиве исаће машине.*

ИСЛЕДНИК: Ти си, дакле, та славна Живана Стокић, уметничко име Жанка! Где су сад они твоји из Специјалне полиције да ти помогну!?!... Кад те видим такву гади ми се!... Заудараш, не само на уегло тело, већ и на уеглу савест! Гледао сам те у Народном позоришту пре рата, као студент, са стајања на трећој галерији. Играла си ону бабу у комедији “Породица Бло”.

ЖАНКА: Јесам.

ИСЛЕДНИК: Шта је, залепио ти се језик за гузицу! Ђутиш, а!? Ниси ћутала кад су те унајмили да зајебаваш илегалце – патриоте у оном проливу тобожњег писца Миће Димитријевића... Како беше наслов?

ЖАНКА: “Минут до десет”.

ИСЛЕДНИК: Аха, “Минут до десет”! И док ти јебеш у мозак оне који се боре за слободу, негована градска господа ужива!.. Срам те било!

ЖАНКА: Ја сам само радила свој посао ...

ИСЛЕДНИК: Куш! Јебем ти срећу издајничку!... Као што немачке курве шишамо до главе и бацамо у говна, тако ћемо вас, ратне злочинце, метком у потиљак, је л’ ти јасно!

ЖАНКА: *(Дрхџи, на ивици снаге)*  
Ви сте млади, могли бисте син да ми будете. Ви то не разумете...

ИСЛЕДНИК: *(Викне)*  
Не разумем, је ли! Ја сам онај “шумски бандит”, искежени бољшевик са плаката који тестерише вратове, откида муда и вади трудницама децу из трбуха – како је писала твоја недићевска штампа!?! ... Оно што ја истински не

- разумем јесте питање зашто се једна уметница од угледа срозава у нужничку јаму, тако бедно да забавља малограђанску олош ласцивним вицецима!... Како неко као ти постаје ђубре! !
- ЖАНКА: Глумац мора да глуми... кад га публика тражи... Он има само један живот, постоји само у једном тренутку...
- ИСЛЕДНИК: Наши људи су те упозоравали на време, али ти си се и даље чепила у такозваној Централни за хумор, за лажну славу и прљав новац! Продала си се окупатору, дрољо!
- ЖАНКА: Ја никад нисам била дрчна на новац, кунем се, али тај новац био ми је неопходан! Куповала сам инсулин испод руке, кад га нигде није било!
- ИСЛЕДНИК: Од кога? Од Гестапоа?
- ЖАНКА: Од једног фолксдојчера из Панчева. Борила сам се да останем жива.
- ИСЛЕДНИК: Лажеш!... У такозваном Српском сатиричном позоришту, и на програму станице Радио Донау, спрдала си се, плувала на оне који су се жртвовали... Ти и остали издајнички шљам, онај Цветковић, и онај Танић. Јеси ли била свесна колико помажеш Немцима?
- ЖАНКА: Нисам ... Нисам мислила да ја, да моја глума нешто значимо било Немцима, било вама... У кругу, међу нама, глумцима, дете моје, ако смем тако да вас ословим, ништа се није знало о вашој борби, ми...
- ИСЛЕДНИК: Слушај ти, смраду један! Ја сам за тебе војни иследник Главног штаба Народноослободилачке војске Југославије. И нисам дете, већ официр у чину мајора! Не покушавај да се интимизираш са мном.
- ЖАНКА: Добро, де, извињавам се.
- ИСЛЕДНИК: Какве су биле твоје везе са Герхардом Нусером?
- ЖАНКА: Он је био главни у Радио Београду. Преко њега сам дошла до Јошке, фолксдојчера, који ми је набављао инсулин...
- ИСЛЕДНИК: Заузврат, ти си се кривела у скечевима такозваног Шареног поподнева? Услуга за услугу!? Знаш ли да су Вујковић и други крволоци Специјалне полиције пуштали радио да заглуше јауке оних који су у затворима мучени, и да се на радију тада чуо и твој глас?

- ЖАНКА: Није ми познато.
- ИСЛЕДНИК: Колико се пута десило да због жалости за обешенима и стрељанима ниси могла да играш у тим вашим лакрдијама?
- ЖАНКА: *(Гушећи се, кроз сузе, безазлено)*  
Ја никад нисам отказала представу...  
*(Крикне)*  
Нисам могла назад!... Кад се баба у коло ухвати, кад те понесе публика, одушевљење у сали из вечери у вече, кад сви од тебе очекују да им даш целу себе, још и још и још...  
*(Рида)*
- ИСЛЕДНИК: *(Наставља)*  
... Била си најкрештавија у служби Недићеве пропаганде, у стварању привида нормалног живота народа тиме што си га засмејавала!
- ЖАНКА: Али, тај народ је имао само м е н е , кад није имао ни шта да једе, ни чиме да се огреје, ни чему да се нада!... Ја сам била оно мало радости без које нема живота.
- ИСЛЕДНИК: Ти си била перјаница лажи и обмањивања тог народа. Ти си његова срамота!
- ЖАНКА: То није истина!... Моја публика ме и данас воли...  
*(Плаче, рида)*  
Целу себе дала сам публици... Спасавала и њу и себе од јада и незнања, од... ужаса... од бомби, од... страха...
- ИСЛЕДНИК: Бићеш оптужена за сарадњу с окупатором и судиће ти се... А сад се гони одавде! Водите је!...
- ЖАНКА: *(Одлазећи у њолућаму)*  
Па ја сам само била глумица... Игра за народ је моја срећа и несрећа, моја судбина... Нисам могла од себе, ја, проклета глумица!...

*Зашамњење.*

## 4.

У шами, исјрва ти́хо, та́ све гласније дои́ру деформисани звуци и људски гласови – чи́ава какофонија у којој се мешају речи хвале и осуде, смех и публике, ајлаузи, дречава музика кабареа, певање. Разазнајемо искидане реченице позоришних критика, које казују различити мушки гласови:

“Госпођа Сјокић је виртуозно изадила улогу Алме...”

“Госпођа Сјокић нас преко обичаја није сасвим задовољила...”

Чудимо се шта је пребрало нашем позоришту да је ангажује...”

Две најславније улоге у комаду имали су госпођа Сјокић и господин Добрица Милутиновић...”

Госпођа Жанка Сјокић је сјајан метеор ове вечери...”

“Рејершоар госпође Жанке је велики, једне вечери је гледаше у српском народном комаду, друже у Молијеровој комедији...”

“Добра у првом и прећем чину, госпођа Сјокић је у другом била много слабија...” “Животисну улогу креирала је госпођа Сјокић као Онорина...”

“Њене креације посјају уметнички све изразитије, рељефније и пуније...”

“Њена рола је величанствено ошкровење...”

“Госпођа Сјокић има магнетну снагу раскошног шаленића, што је досад највећа српска глумица...”

Светлост нас враћа у реалност Жанкине собе: она и Тошић су у истим положају у коме су били на крају слике 1.

ЖАНКА:

Неправедно, кажеш? Често се питам да ли је то било неправедно. Ми, глумци на гласу, опијени мирисом позоришта, омађијани овацијама публике, дивљењем, ми смо болесници. Ми не умемо да се одупремо ни кад нас нешто вуче у пропаст. Свака власт хоће да нас има, да нас води на конопцу к’о вашарске мечке, да се показује с нама. Ми идемо некако у пакету с влашћу. Дворске луде! Ми смо ти као месечари, срљамо, јер не можемо без оних хиљада очију у замраченој сали које нас жудно упијају. Шта ту има – проклето глумачко самољубље, па то ти је!... Ја, бре, никада нисам отказала представу, ни онда кад је мој Морис био депортован у Дахау! И мртва бих играла, чини ми се!... Да, крива сам што нисам довољно увиђала кривицу. Та, ја сам неука жена, глупа за политику и крупне ствари.... Ја сам на све оне ministre и главоње у краљевини гледала као на пролазно невреме, они су данас ту, галаме, прете, свађају се, а сутра их већ заборављамо, нестану к’о лањски снег. Видиш, ја сам тако гледала и на Недића, Немце, на целу окупацију... Моја нешколована памет....

- ТОШИЋ: Теби је бог дао глумачку интуицију, ти слудиш срцем како да усвојиш лик на сцени, теби није потребна школа...
- ЖАНКА: Што ме бог није научио како да се на време тргнем? Многи су умели да се склоне, или да раде исто што и ја, да забављају народ под окупацијом, а да остану неприметни. И Цока Перић Нешић, и Блаженка Каталенић, и Павле Богатинчевић, Виктор Старчић, Марко Маринковић – сви су играли за време рата, па ено их опет у позоришту.
- ТОШИЋ: Али, ти си била на врху.
- ЖАНКА: Из ког оно комада беше кад један лик каже да је најмудрија ствар на свету бити непознат?.. Мучиш се, грабиш, распињеш да се попнеш на тај врх, а оно на врху си најлакша мета за одстрел. Стрелаше Ацу Цветковића и Јову Танића. Где си ти био да ме зауставиш?
- ТОШИЋ: Добро, пусти то, заборави. Окрену се сутрашњем дану, новим улогама. Било па прошло.
- ЖАНКА: Било, али није прошло. Знаш, Симеоне, тешко ми је, али морам да кажем. Ја више нисам она Луда Наста из Скадарлије. Ударило ме све ово што сам претурила.. Стигао ме стид... Стид пред собом...
- ТОШИЋ: Зашто, забога?
- ЖАНКА: Не разумеш ти то. Газдашки син, несвршени француски студент, бивши денди из Кнез Михајлове... Теби је овај народ само гужва на улицама, простаклук који те нервира. А ја... Отац ми је умро кад сам имала пет година. Она моја весела мајка и распусни поп Санда с којим се спанђала невенчана, да не бих слушала њихова ноћна лудовања, удадоше ме у четрнаестој за јајечарског абацију. Позориште ме спасло. Ја побегла од куће међу глумце, а он, абација, први пут ме силом вратио у ону своју чамотињу. Избуцеао ме, за косу ме вукао кроз варош... А људи викали за нама: "Тако јој треба! Удри ту курвоштију!" Била сам, бре, дете, али нисам могла да се помирим са судбином. Нешто ме подбадало, терало у слободу, а где ћеш веће слободе од позоришта? Бежало ми се од туге паланачке, од јарма досаде, кад су ти сви дани исти, око тебе иста лица, загушљива правила – ово се сме, ово се не сме... И опет сам побегла...



*Промена светлосћи: у собу журно улази Александар Гавриловић, млад љућујући глумац, стиасић и наочић, са уфитиљеним брковима, у црној ѿелерини и са боемским шеширом. Жанка му се баци у заџрљај.*

ЖАНКА: (Пресѿрашена)  
Ацо, не дај ме!...

АЛЕКСАНДАР: Не бој се, грлице моја! Ти си наша, ти си моја!...

*Љубе се. Он скине шешир, искорачи најред и ѿоклони се ѿеаѿрално.*

АЛЕКСАНДАР: Поштована публико, вечерас за вас комедија “Покондирена тиква” од Јована Стерије Поповића...  
(Трансформише се у лик Ружичића, док Жанка ѿосѿјаје Фема)

“Небо грми, земља стрепи,  
Сунце сија, трава расти,  
Славуј пева, шева трепти,  
А дух стихотворца лети  
Преко поља, преко брега,  
Преко воздушнога снега,  
На високи Парнас,  
Гди с’ извија љупки глас...

Само благоумиљено Нимфа и Грација обајаније може Ружичићево сушчество восхитити. Непочерпаема симфонија виспрених духов умност своих приверженика воспламењава.

Шта је друго богатство  
Нег’ на чизми штикле?  
Које срећа поклања  
Маленима људма,  
Да велики издају,  
Да познати бивају.

Кад се Ружичић химну посвјашчава, сво јестество пачеземно торжествује, змијевидни поток музику прави, а тихопрохадителни зефир у содружеству богиња и грација коло води, оку непоњатно, уму непостижно.

ЖАНКА: (Као Фема)

Алабунар, алабунар, господин филозоф... Хоћу, господин вилозов, верујте, хоћу. Ја сам само хтела показати како ноблеси раде, но ја хоћу. Ах, ја од радости опет падам у несвест кад помислим како ће око мене моје комшинице пузити, како ће ме називати милостивом госпојом филозофицом, а ја ћу њих преко гледати да покажем да сам већа од њих.... Нећу се ја мешати с којекаквима. Ко си ти?

Ја сам ваш брат, ја сам ваш ујак, стриц; јеси ли ти вилозов? Јеси ли немеш? – Нисам. Марш испред мојих очију! Да си ми ти род, и ти би био вилозов као ја.... Коми фо!... Жан, сан тундер божур ту. Не парле Француз? ... Пропопо Жан, погодила сам једног Ламура за двадесет форинти. То је псето, магарац, зар ти ниси видео, да свака ноблес псето води?..”

*Айлауз и смех. Александар и Жанка се клањају. Он журно одлази.*

**ЖАНКА:** *(Враћа се у претходно стање, обраћа се Тошићу)*  
Са глумцима сам изишла на чисто поље, на сунце... Идеш, луташ, и будан сањаш. Научиш да уживаш. Знаш, срећа је у чаши воде ако умеш да је попијеш. Испрва сам прала веш без сапуна глумцима и глумицама, пеглала костиме, статирала, изигравала народ у комадима с певањем... Јао, кад се тога сетим! Ја чувам стражу испод конопца да им неко не украде оне рите док се суше, а они јадници седе у неком буцаку, чекају и церекају се, певају, пробају нов комад, онако голишави... Ех, неповратно доба... Да си видео само Дон Жуана, Хамлета, Егмонта, Макбета, па Јованку Орлеанку, Лукрецију Борџију, Мадам Помпадур и царицу Милицу – у гаћама или без гаћа, стиснути једно уз друго, жељни доброг залогоја и још више добре чашице! Дрхтуље, али очи им сијају краљевски. Те вагабунде, фантасти, и ја с њима – веровали смо да смо апостоли истине и правде, да преврћемо људске душе на лепшу страну, онако како смо по четири пута превртали своју одећу... И кад сам заиграла није било ништа боље. Гладовало се, смрзавало по шупама, глибало по блату из места у место . И веровало у нешто – ко зна у шта! Наиграла сам се сељанки, собарица, служавки и курви, да бог сачува. Те Фру – Фру, те Кло – Кло, “Водем те, мон Жу – Жу, љубим те мон Ко – Ко”!... Е, видиш, њих сам изневерила – сељанке, служавке, гризете, собарице, српске, француске, мађарске, целог света. Сву ону сиротињу из које сам никла.

**ТОШИЋ:** Губиш се, причаш којешта! Одвоји себе од свих тих лаких жена које си тумачила.

**ЖАНКА:** Али, оне су остале у мени! Оне ме оптужују, Симеоне!

**ТОШИЋ:** Глупости!

**ЖАНКА:** Ти си са друге планете. Ти си олињали кицош, све што имаш остало ти од тате...

- ТОШИЋ: Немам ништа, све су ми узели, и кућу и...
- ЖАНКА: Ти не знаш шта је мука. Ја сам овим ноктима рила земљу да се ишчупам, сама сам себе створила... Дивили су ми се, јесте, уздизали ме, али никад нисам заборавила ко сам: Живана из Раброва. Е, та Живана је морала вазда да слуша, да се покорава, и зато је пала на ниске гране... За време окупације као да је ђаво ушао у нас. Глумили смо за инат, упркос беди и страдању, упркос гађењу у устима и души, некако бесно и обесно, у грозници и бунилу, болесно, човече, као да нам је било пред главу!... А некима и јесте! Највећој луцпрди међу нама, обешењаку, мађиони-чару смеха – Аци Цветковићу, комичару каквог је бог створио само једном.
- ТОШИЋ: Сломили су те тамо, у затвору, мучили те.
- ЖАНКА: Нису ме мучили. Сама себе сам мучила!...
- ТОШИЋ: Тебе, првакињу Народног позоришта, терали су да чистиш улице са другим затвореницима...
- ЖАНКА: И знаш шта је онда било? Чистим ја, а неко ми злурадо довикне: “Шта то радиш, Жанка?” А ја му одговорим: “Ето, полако, почистићемо и ово ђубре!” Мислила сам да ће стражар да ме звекне, ал’ он – јок. Погледа ме само мрко. Рекли му да ме не дира. Осетила сам да и нова власт хоће некако да ме преобрати за себе!“... Чишћење улица мање ме је болело од речи које сам чула. Требало је да видиш ко је све добио метлу у шаке. Читава булумента fine господе, министри, начелници, Недићеви официри, даме из немачког бордела у Француској улици, оперски певачи, чак и један фризер који је колмовао глумце у Централи за хумор!... Видела сам и управника Грола, како га спроводе на саслушање, јер тај не може без политике... И да ти причам даље. У затвор, тамо на Обилићевом венцу, дошао Крцун Пенезић. Ушао у женску собу, а ја се стисла у једном ћошку, стојим и дршћем. Смрад људских тела и мокраће, смрзнута слама на поду, ни буве нас неће, нигде места да се скрасиш... Прошло неколико дана без инсулина... нисам ни жива, ни мртва. Кад, једна затвореница, иступи пред Крцуна, па њему у очи: “Молим вас да помогнете великој српској глумици Жанки Стокић. Дајте јој бар столицу да седне, и дајте јој лекара...” Ја претрнем. Крцун ми приђе, гледа ме, видим да ме не препознаје. “Зашто сте играли за време окупа-

ције, да ли знате шта чека издајнике?” – пита ме. Ја ни да бекнем, неће реч из мене... Мислила сам, готово је, стрељаће ме у зору. И, знаш шта је после било? Сместили ме у посебно одељење са креветом, и послали лекара са инјекцијама... Ето ти.

ТОШИЋ: Оживели те да би у судници могли да те распну на крст!

ЖАНКА: Да ли би он, Крцун, добио то исто, да су га ухапсили они које сам ја увесељавала?... Можда је све што ме снашло ипак била забуна. Кажу да је искуство компас у животу. Али, видиш, није баш тако. Ја сам играла и у оном првом рату, па ми није ни длака с главе...

ТОШИЋ: Ах, друкчије је то!

*Тојовска џаџба; ѿонски ефекаѿи ѿушчане и миѿираљеске биѿке у Првом свейском раѿу.*

ЖАНКА: Зашто? И онда је била окупација, непријатељ поробио земљу... Ех, пусто било, испратисмо Добрицу у рат после луде пијанке у Скадарлији. Ускоро загрмели швапски топови из Земуна, гори Београд, а ми, проклети глумци, кренули с војском у повлачење... Прво у Ниш, па у Скопље.... Народ је пунио скопски Официрски дом да гледа “Коштану”, “Ивкову славу”, “Звонара богородичине цркве”... А онда опет бежанија у Приштину... Глумци куд који као гладни уплашени мишеви... Неки с војском преко Албаније, неки у Грчку, а ја... тумарам, лутам као глува кучка без циља, кад, пред једном кућом у Приштини напуштена кола. Коњи испрегнути. Приђем... Препознам у колима нашу реквизицу и архиву Народног позоришта, читаво благо. Рукописи Лазе Костића, Ђуре Јакшића, Брзака, Глишића разбацани наоколо по блату...

ТОШИЋ: Нигде краја нашем баксузлуку!

ЖАНКА: Да плачеш, мој Симеоне... Замисли, српске светиње газе се на нашем светом Косову! И тад ми помогао млади аустријски официр. Склонисмо оно што је остало у једну шталу... И дођем тако у Крушевац, где ме прихвати Коста Делини са својом трупом...

*Улази Александар Гавриловић у униформи срѿскоѿ војника са каѿларским ознакама.*

АЛЕКСАНДАР: *(Вади из џеѿа блузе ѿресавијено ѿисмо, чѿѿа)*

Драга Жанка, не да нам се да се сретнемо у овом расулу...

Тражио сам те у колони избеглица. Све младе жене личиле су на тебе, али ни једна није лебдела над земљом као ти, моја светица... Идем на пут, можда без повратка. Пут погибије и крвавих стопала, али знај, у нама није умро српски инат. Ми ћемо се вратити, бар неки од нас. Не смем да кажем “чекај ме”, јер си ме много пута чекала и не дочекала. Сводећи своје мисли на маршевима, кад све што је било у мом животу разгрнем, остајеш ми само ти, грлице моја, једина...”

ЖАНКА: Александре, срећо, чувај се... Нека је бог с тобом...  
(Плаче)  
Кад год смо били сами са собом, невољни, беспомоћни, ти и ја увек смо призивали једно друго... Збогом, мили мој...

*Александар одлази.*

ЖАНКА: А опет, удаљавали смо се, губили једно друго... Да ли смо завидели на успеху, ја теби и ти мени? Да ли сам ја била одвећ јака, сувише наметљива?... Ратна међава приметнула је све трагове, била сам сама, изгубљена, нигде рода ни пријатеља. Аустријски официр, онај Франц, који је спасао позоришну архиву, спасао је и мене у оном јаду и безнађу... . Јесте, Александре, твоја светица је љубила тог улицканог кицоша као ошамућена!  
(Болно)  
Ах, тај нежни страсни лепотан, кавалеџер ... Глатка кожа, мирис помаде...

ТОШИЋ: (Љућине се)  
Зар морам то да слушам!...

ЖАНКА: Он је прошао као летња олуја кроз моје ратно боравиште у Крушевцу... И опет ето ти мене у Београду. Онај Милан Огризовић, Хрват, писац “Хасанагинице”, аустријски референт за школе у Србији, обновио рад Народног позоришта под окупацијом... Глад, зима, вашке, колера, али ми се не дамо. ”Саћурица и шубара”, “Код белог коња”, “Хасанагиница”... У народу опстаје вера... Разумеш?... Кад се рат завршио нико нас није дирао, нико није мотком стварао неке нове, боље људе... Срушене куће, разроване улице, ратна сирочад, инвалиди... И нигде више моје Србије. “Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца”! Те Хрвате и Словенце сретала сам као окупаторе, а сад ево их, поново важни, културни, гледају нас одозго... Све се

помешало, и нико за шта није био крив... Ето, од онога што сам научила у Првом није било вајде у Другом рату Сад сам постала непријатељ тог истог народа... А можда се и народ променио... Све ми се смутило, смутило у глави, не знам више ни ко сам ни шта сам. Главињам по овој кући к'о зунзара у тегли. Само Магда може да отрпи мој шећерашки пасјалук.

*(Тише)*

Знаш, ову кућу и све што је у кући, остављам њој. Та сиротица нема никога осим мене, баш као што и ја немам никога осим ње. Саставио ми тестамент адвокат Симић. Еј, да сам родила маче, а не дете, сад бих имала неког свог поред себе!...

ТОШИЋ: Какав тестамент!  
*(Нервозно)*  
Хоћу да живиш...

ЖАНКА: Ти – хоћеш? Види, види!.. А зашто, молим те?

ТОШИЋ: Зато што... Жанка, зашли смо у године... Обоје самујемо... Можда је баш сад час да ти кажем оно што желим одавно... Кад си блистала на сцени, до тебе се није могло доћи, салетали су те, позивали, вукли на све стране, а ја сам стрпљив човек који те је волео на сцени и ван сцене... Видиш, ја мислим да нас двоје, сад, кад смо сами и кад више нема великих узбуђења... Буди моја жена, ето, удај се за мене... Поделићемо све што нас још чека... Молим те...

ЖАНКА: *(После дуже паузе, забезекнућа)*  
Шта кажеш, бре?... Ти и ја... Хоћеш да се ожениш мноме?...  
*(Сва се згрчи, ња њрсне у необуздан смех, који њрерасња у шкрићу и ѓубљење ѓласа)*  
Па ти си скроз побудалио... Замисли тебе и мене у првој брачној ноћи!

ТОШИЋ: Не подсмевај ми се, нисам то заслужио! Моја љубав...

ЖАНКА: Љубав!... Сад ће твоја *сублимантна* Жанка да испари од шока, па да се згусне од смејурије!...

ТОШИЋ: *(Увређен, хоће да јој зада ударац)*  
Не каже се цабе у позоришту да су комичари најгори! “Чувај се комичара!”! Људи вам се смеју целог живота, па тако исмејани мрзите људе! Ја сам човек који нешто осећа према теби, то је за мене светиња! А ти... ти се клибериш... Одвратно!

Он јој окреће леђа , покрива лице рукама, пресе се. Она га посматра сажаливо.

ЖАНКА: Ајде, не дури се... Не плачи, лудајко један... Дођи овамо да те твоја вереница мало загрли... Дођи, дођи, не бој се... *(Снебивајући се, постојећи, он јој приђе. Она га загрли и привије уз себе као мало дете)*

... Да ти ја сад, као испрошена женска, нешто кажем. Ти си ми изгледа био највернији од свих мојих мушкараца, а било их је... Отимала сам их, сажвакала и сваког испљунула. Ја сам педесет година живела у кафани, пила, коцкала се, певала на столу и под столом, хтела сам да будем жива у инат болу који ти не познајеш. Кафане, музиканти и пијандуре били су мене начин да се заборавим. Разумеш ти то, младожењо? Кад ме је мој Аца оставио, никада више нисам помислила на удају. Ти ниси познавао Ацу Гавриловића?

ТОШИЋ: *(Одвоји се од ње)*  
Гледао сам га у осијечком казалишту... Арман Дивал у "Дами с камелијама"... Напудровани љубавник!

ЖАНКА: Па ти си чак љубоморан на оно што је било пре четрдесет година! Нема љубави, мој љубавниче! Зашто је то тако, кад некога истински волиш, и кад то искрено покажеш, тај постаје сублимантан, хоћу да кажем почиње да се измиче, да испарава... Мушко мора да буде ћида, да има муда, нисам дала ни једном мекушном, налицканом да ми приђе. И никад нисам легла с неким зато што има пара, цркла дабогда ако јесам!... Нисам ти била нека лепотица, јок море! Али, умела сам да наслутим мушкараца који ће умети са мном. Знаш, ја сам ти увек била некако пргава, непредвидива, експлодирам и ритнем се као омица. Није било лако са мном. А ти, шкрабало једно, ти си к'о пресовани лист, испао из књиге. Ти и ја смо два света. Ја, бре, осим буквара и календара ни једну другу књигу нисам турила у ову главу... Оно јес' да сам упила целу библиотеку позоришних комада, и да сам докторирала живот, брајко мој. Што ме гледаш тако као да сам ти убила оца? Нисам ти лепа, а?

ТОШИЋ: Ма није...

ЖАНКА: Маторој кобили улар се не гледа!

ТОШИЋ: Све што си рекла ја сам знао. И баш таква каква си... Мени то не смета. Ја сам ти се тридесет година прикрадао, посматрао те издалека.... Гледао сам те осам пута као

Стану у “Станоју Главашу”, пет пута као Зеленићку у “Родољупцима”, безброј пута као Живку министарку и не знам колико пута у свим оним страним комадима.... Ја знам све твоје улоге, неке реплике и напамет... Знам све твоје пријатеље... Ти си била моја, иако то ниси знала.

ЖАНКА: Закаснио си једно двајес’ година с овом причом.... Ајде, ајде, иди сад кући. Уморна сам к’о да сам дереглије вукла, а морам и себи ињекцију да дам. И немој да патиш. Удаћу се за тебе у неком будућем животу. Само пази, опет ћу бити глумица. И кад се поново родим, ја ћу опет с чергарима, с путујућом дружином, поново из паланке у паланку, празног стомака, а пуног срца... Потруди се да ме идући пут запросиш на време, а не као исцеђену бабу...

ТОШИЋ: Ти ипак размисли о овоме што сам рекао. И опрости ако сам те узрујао...

*(Полази ка вратицима)*

Ако ти нешто затреба, нека ме Магда позове телефоном... Ја сам срећом ту близу, друга улица одавде. Лаку ноћ.

ЖАНКА: *(Као Живка-министарка)*  
Па – па!

*Тошић изиђе. Жанка се ухвати за главу обема рукама.*

ЖАНКА: Само ми је још требала просидба! Онај Словенац ме избацио из лежишта, убацио ми стршљена у главу... Јао, Магдо, куд ћу, срце ће ми искочити ноћас из грла... Где си, Ацо Гавриловићу? Ти би једини умео да ми кажеш праву реч, да ме упутиш... Како ћу поново пред публику?... Пред ону публику која је ликовала у судници, која ми се подсмевала кад сам плакала. Видела сам много осветничке пакости у тим очима, као да су сви они који су ми некада завидели дошли да сеиरे над мојом несрећом и срамотом!... Плашим се, Александре, плашим се као оно кад си ме у Нишлићевој трупи прихватио и заволео, учио ме позоришту... Ни тебе више нема међу живима...

*Затимњење.*



## 5.

*Сцена бива обливена разнобојном свейлошћу, као сећање на њозоришћие. Док Жанка вади ширец из “нахѣкасне”, задигне домаћу хаљину и даје себи ињекцију у буйшину, на вратиима се њојављује Александар Гавриловић, млад и наочии љумац у косѣм средњевековној срѣској виѣза Милоша Обилића. Лагано ушећа у собу, сѣјаје украј, њосмајра је.*

**ЖАНКА:** Опет си дошао..? Увек те видим таквог – Милош Обилић у представи “Косовски бој”... Година 1908-ма... Као да је јуче било... Живот ми је прошао као један једини облачан, тмуран дан. Све је око мене било привремено, варљиво, баш као и ти. Сећаш се, мени је била шеснаеста, теби двадесет и друга. Тумарали смо као пашчад без господара, и волели се... Ја, чудо од самосталности, дрчна, опаког језика, била сам уствари само обична слаба жена. Нико, осим тебе, није завирио у ову моју проклету душу...

*Зачују се сећине и уморне виолине у Скадарлији и њромукли љас њевачице, усред кафанској жагора – сѣароградски шѣимунѣ; Жанка се ѣребрази, врати њој се снага. Сад је у свом елементију. Гавриловић осѣјаје на сцени, али за њу не ѣосѣјоји.*

**ЖАНКА:** Чича!...  
(*Измоћава се*)  
Господине Станојевићу, у чаршији се прича да се опет разводиш, и да се жениш младом позоришном касирком!... Срам те било, курвару један олињали! Дугујеш и бакалину и газдарици за стан, а овамо мењаш жене!... Како, остајеш са твојом Персом? Ставио си је на пробу, и она сирота издржала!... У августу, кад раге цркавају од жеге, покрио си јорганом Персу и себе, пошто си се добро најео пасуља и белог лука, и пошто ниси прао ноге месец дана!... Е, кад тад није побегла од тебе у Манѣурију, заслужила је да ти буде жена до гроба!...  
(*Смеје се*)  
Како, да ти позајмим сто динара?... Слушај, срце моје, твоја Живана је синоћ спрцала све паре на ајнцу. Ама до динара, и сад сам ти клот – фркет!... Од муке сам одвела једног студента кући, да га привијем на ране... Шта је, бре, с овом музиком? К’о да смо на сиротињском погребу! Дај једно шумадијско у шест, оћу да и чича Илија заигра!...  
(*Креће брзо шумадијско коло, она скочи и заигра, ѣод-врискујући; кад ѣосусѣане, врати се до сѣолице и седне; задихана*)

Доктори кажу да сам се ушећерила! Скочио ми шећер! Укиселили се они дабогда! Јеси видео некад да шећер “скаче”? Каже доктор: “Госпођо Стокић, морате на дијету, морате да обуставите шприцере и морате да укинете живцирање!” Све је то свирање оној мушкој ствари. Моја дијета је све оно што ми срце иште, шприцери су ми медицина, а живцирање – кад сам се ја живцирала? Живот је тако леп кад је прави живот. Нек траје колко траје, ал’ да буде живот!...

*(Узледа Александра)*

А ти, још стојиш ту?...Остави ме једном на миру. Иди код оних твојих миражџика, оних “ијџфт, мати, крофне”, и оних “кис ди ханд, господична”!

АЛЕКСАНДАР: Имали смо вечерас пуну салу. На каси је пало девет стотина динара.

ЖАНКА: Код тебе сам волела то што никада ниси марио за новац. Целу уштећевину од једанаест хиљада круна поделио си глумцима само да се не распадне трупа!... То нам је било заједничко, то презирање цицијаштва. Ја сам зарађивала и бацала паре као плеву... Еј, увек када те се сетим, Александре, не могу да се не насмејем... Знаш оно са суфлерком Цаном...

АЛЕКСАНДАР: Ма, нисмо добро знали текст “Косовског боја”. Имали четири – пет проба, понављали речи суфлерке... А суфлерка Цана унела у суфлерницу своју бебу. Успавала је и све је добро ишло док ја нисам иступио на рампу да изговорим тираду. Одједном, тишина. Суфлерка ћути!... Ја се накашљем, не знам ни речи даље... А оно беба се доле пробудила и упишала, преврнула свећу у оној рупи, па ће Цана сиктаво као змија: “Свећа се угасила, дете се упишало, спуштај завесу!” А ја, наравно, онако механички, за њом:

*(Театрално, са заносом)*

“Свијећа се угасила, дијете се упишало, спуштај завесу!”...

ЖАНКА: *(Зацени се од смеха)*

И завеса паде, публика одушевљена!... Еј, пусти дани наше младости!...

*(Насијавља из смеха)*

А онај... онај несрећник, како се зваше... Сећаш се, играо је Вука Бранковића... Гостионичар га избацио на улицу

зато што је “издао српство”, спавао је сиромаш под амбаром... Нису му дали ни хлеба, ни воде, деца га каменовала, напујдала псе. Скидали смо га са дрвета!... Ко му је крив што је тако убедљиво издао цара Лазара на Косову!...

*(Смеје се)*

А ти, зашто си се ноћас појавио? Као да знаш да сам ошамућена тим позивом да се вратим у позориште.

АЛЕКСАНДАР: Морамо да разговарамо, Жанка.

ЖАНКА: О чему?

*(Ужаснућа)*

Да нас нису опет отпустили? Куда ћемо нас двоје сада из Вараждина, у сред сезоне?...

АЛЕКСАНДАР: Није то. Видиш, Жанка...

*(Оклева)*

У позоришту ништа не траје дуго. Данас си једно, сутра друго, а прекосутра – ништа...

ЖАНКА: Хоћеш рећи да смо сада то – ништа? Ништа и нигде, без ангажмана, без пребијене паре...

АЛЕКСАНДАР: Не... Не знам да ли ћеш ме разумети...

ЖАНКА: *(Сћане испред њега, гледа га озбиљно право у очи)*

Да није опет протест хрватских грађана против нас, српских глумаца? У Осиеку су нас носили на рукама, клицали словенству, урлали против туђина.... Понављали смо Гундулићеву химну слободи док нас је грло носило... А сад би да нас отерају у Србију!... Шта смо им учинили на жао?

АЛЕКСАНДАР: Ти и ја заједно смо, ево, већ шест година... Можда смо се сувише везали једно с другим...

ЖАНКА: *(Окрене главу у сирани; ојоро)*

Опет је нека кучка подигла реп, а ти нањушио прчетину?... Газио си ме и отирао са ципела као блато свих ових година. Ја сам за тебе била на дохват руке, поред мене увек си имао још три и ни једна није знала за оне друге. На сцени херој, у животу муфљуз. Опростила сам ти ону певачицу из Чешке, прешла преко лудовања с оном кројачицом на гостовању у Сарајеву. Знала сам увек да ћеш се вратити. И чекала те. Чемерне моје ноћи, док си у суседној хотелској соби дахтао и скичао с другим женама, као животиња... Не могу више!...

АЛЕКСАНДАР: Овога пута је друкчије. Женим се Мицом Хрвојић.

ЖАНКА: Шта? Оном почетницом, господичном с Тушканца? Оном жгољавом, слинавом, кривоногом, буљавом совом!... Па, ти си луд, ћорав!...

АЛЕКСАНДАР: А ти си болесно љубоморна!

ЖАНКА: Ја сам изгубила дете! Твоје дете! Одрекла сам се порода! Све сам трпела, и ти си знао да морам да отрпим свако понижење, јер ми је трупа била једино уточиште кад сам побегла од оног абације, оног мртваца и црва који ме је силио као дете да му будем жена!... Губи ми се испред очију! Одлази!

АЛЕКСАНДАР: Опрости ми ако можеш.

ЖАНКА: Шта да ти још опростим? Што си мене, сељанчицу, учи-нио глумицом, што си дозволио да верујем у тебе, што си ми био једини ослонац?... Уз тебе сам једино постојала, веровала у позориште, у себе...

*(Зайлаче)*

Љубила сам те и даље као партнера на сцени, горким, отровним пољупцима.

*Фанfare, ња ѡојој коња.*

ГЛАС ЦАРА

ЛАЗАРА: *(Одјекује као да ѡовори Зевс)*  
Сутра ће се на Косову равну  
Видјет' ко је вјера, ко невјера!  
Обилићу Милоше, сине мој,  
Тмуран си ми к'о да тајну кријеш?

АЛЕКСАНДАР: *(Глуми Милоша)*

Царе Лазо, српска круно славна,  
Нит' сам тмуран, нит' тајне кријем,  
Већ сам крвца врелог рад умрети  
За слободу златну и крст часни!

ЖАНКА: *(Глуми Мару, Лазареву кћи; савладава преиходни ѡлач, ѡрца, да би ѡосијейено ушла у лик Маре)*

Стан', витеже, стан' дични Милоше!  
Не отурај лијепу главу од мене!  
Ја сам Мара што са срцем разговара.  
А срце ми моје јадно збори:  
“Ђерко Лазарова, залуд твоји двори,  
Нек' љубав из тебе изжубори  
У овај судњи и пресудни час!”

За Вука ме Бранковића удадоше,  
Младу у другога заљубљену!  
Давоше ме њему, а ја твоја сам.  
Сети се голуба – пећинара  
Што је моје ситне књиге  
Тебека криомице доносио!  
Твоју киту још миришем цвећа,  
За твојом китом над одром гореће ми свећа.  
Ах! Ох! Што нисам мушко да гинем  
Са драгим мојим, ој, ој, Милоше?!

АЛЕКСАНДАР: Ђути, Маро, моје драго биће,  
Срцу моме, ти, нектаре, божанско пиће!  
И кад спим, и кад у бој кренем,  
И на јави из сна се пренем,  
Лице твоје бело предамном бди!  
Па се питам: памети, гди си, гди?  
Што мару моју пустих другоме,  
Грешника мене печалног, пустог?!  
Каж ми да ће криоце твоје  
Дочекати мене из ужаса густог...

ЖАНКА: Вај, Милоше, дико српског рода,  
Чекаћу те увек као онда.  
Мужу моме окренућу леђа,  
Јер ти си ми срећа понајвећа!  
Нек' ме небо згроми, нек' ме вода носи,  
Нек' ме оцо куне, срце пркоси!  
Турци клети, изели вас вуци,  
Још ће бити потегни– повуци!  
Што земљу ову огњем палите,  
Што слободу њезину газите,  
Што Милоша мога односите,  
А мене сироту страхом грозите?  
Ах, самотне моје ноћи тужне,  
Узглавље женско сузама натопљено,  
Слутње моје кукавне и ружне!  
Милоше, кито неубрана,  
Чекаће те верна драгана!..

ГЛАС ЦАРА  
ЛАЗАРА:

Ман' те се сада љубавнога јада,  
Мачеви наши нек' прогоне гада!  
Крвца врела за вечну славу нек' тече!  
Од љубави јунаштво је сад прече!...

*Айлауз, обоје се клањају. Александар журно оде.*

**ЖАНКА:**

*(Поново у реалној своје собе)*

Не, нисам те мрзела. Ти си ми много дао. Ти си остао мој човек. Да си сада овде, Александре, било би ми лакше. Ти би ми рекао, подучио ме како да погледам у очи све те глумце које ћу сутра срести, како да почнем из почетка, уморна, уплашена... Увек си ми се враћао. И ја сам те примала. Примала сам те и кад си се растао са Мицом Хрвојић. Али, време нас је појело... Како ти је тамо где си сада?

*(Осмехне се са сејом)*

Увек си говорио, ђаволе један, да нећеш у рај, јер су у рају само ружне жене, пуне врлина. Ти си, швалерчино, сигурно у паклу са лепим грешницама!... Ех, тако си ми потребан ове ноћи, јадни мој... И јадна ја без тебе...

*Затамњење.*

## 6.

*Звуци бањске анимир-музике у којој су најгласније романтичне виолине, одјекну у џами, мешајући се са кафанским жаџором. Сасвим најред, на њросценијуму, Жанка ваби невидљивоџ џса...*

- ЖАНКА:** Ходи, Кики!... Куц – куц...  
(*Сџане, замисли се; разочарано*)  
Па ти си се, малени мој чупавко, утопио тог лета у набујалој Врњачкој реци... Мој драги псић Кики!... Како сам запомагала кад се то десило... “Јао, куку мени до неба, куку мени до неба!..”
- Б. НУШИЋ:** (*Улазећи кроз вратиа, у леџњем ланеном оделу свеџле боје, са жирадо-шеширом на џлави*)  
Шта ће ти толика кука, Жанка!
- ЖАНКА:** (*Снуждена, џрекорно*)  
Теби је увек до шеге, Ага. Утопило ми се псетанце, јадничак мој. Најмилији створ... после тебе...
- Б. НУШИЋ:** Не дај боже веће несреће! Рецимо, да се утопио онај твој Јеврејин који је скочио у реку да спасава куче.
- ЖАНКА:** Чекај, Ага, шта то говориш... Нешто није у реду са мном, да ли ја то лудим, боже... Ти ниси могао да упознаш мог Мориса, не, не... С тобом сам се срела у Врњачкој Бањи оног лета двадесетосме, пре него што ћемо почети пробе “Госпође министарке”.
- Б. НУШИЋ:** Тако је. Уствари, твој млади Јеврејин се појавио у твом *la vie sentimental* тек...
- МОРИС:** (*Улази кроз вратиа, млад, сувоњав, скромно одевен, са жуџом џраком на рукаву кошуље*)  
... Тек 1939-е. Ви, господине Нушићу, нисте могли да ме упознате, ако не рачунамо кратак сусрет у Бањи. У ствари, гледали сте како сам покушавао да спасем јадног Кикија...
- ЖАНКА:** Да, ми смо се зближили после једног случајног сусрета у фоајеу Народног позоришта, неколико година касније...
- МОРИС:** Она ме је препознала, јер ја јој, знате, никад не бих сам пришао....

- ЖАНКА: А што ми ниси пришао раније, пропустили смо толике године, ти, драги, најбољи од свих људи?... Ти си био моја истинска љубав, која се десила као цветање трешње у јесен, кад му време није. С тобом сам нашла мир. Ја, већ истрошена, замакла у године, и ти, чије је коштуњаво вижљасто тело мирисало на процветало биље. Твоја младост ми је дала нову вољу, опет сам била жена...
- Б. НУШИЋ: Како би било да ја сад одем на чашу киселе воде, а вас двоје да гугучете без сведока?  
(Пође, ња засјане)  
Ипак, само реч – две с тобом, Жанка, о мом новом комаду... Кројио сам га по твојој мери...
- ЖАНКА: Е, није него! Сваки писац каже то исто! “Писао сам ту улогу баш за вас”! ...Шио ми га Бура!...
- Б. НУШИЋ: Слушај, рђо глумачка, што ти Бен Акиба каже. После Јулишке у “Путу око света” и толиких других улога у мојим комадима, видећеш да је Живка твој број. Упамти, “ја сам узео за руку једну добру жену и добру домаћицу – госпођу Живку Поповић – и изнео је нагло, неочекивано и изненадно, изнад нормале живота. Такав један поремећај на теразијама живота кадар је учинити, код људи из мале средине, да изгубе равнотежу, те да не умеју да се држе на ногама. Е, ето, у томе је садржина ‘Госпође министарке’, у томе сва једноставност проблема коју тај комад садржи.” Тако је играј.
- ЖАНКА: Теби је, Ага, то лако да кажеш. Али, ја сам родила јарца рогатог док сам дошла до твоје Живке. Баш зато што је слична мени на први поглед. Нисам, бре, могла да играм себе!  
(Преобрази се, говори њексѝ из “Министарке”)  
“Не питам те ја шта је право, а шта није, него те питам какви су то закони у овој земљи, кад полиција не може да забрани новине које вређају једну министарку?... Не могу, вели управник вароши, по закону, то није права увреда, то је само алузија. Ама, каква алузија, побогу брате, зар назвао ме одвратном бабом па то алузија!... Ако ја томе који је писао разбијем нос, хоће ли то бити алузија?... Море, земљу ћу да прогризем, па ћу да га нађем, а већ кад га нађем, запиштаће мајци и проклињаће час када је научио да пише. Задавићу га, разумеш ли, ево овим рукама ћу га задавити... Па како да не паднем у ватру, него у шта хоћеш да паднем?...”  
(Ајлауз)



- МОРИС: Господине Нушићу, нисам имао прилике да вас сретнем. Хвала вам што сте Жанки дали такву прилику...
- Б. НУШИЋ: Не, она је мени дала прилику да будем истински задовољан. Све будуће Живке на сцени мораће да се пореде с њеном.
- ЖАНКА: Ајде, ајде, вас двојица, раскењкали сте се као да је то бог зна шта. Глума је оно “пас лаје – ветар дува”. Ко ће се мене и моје Живке сећати? Ко ће се сећати мојих стотину улога?... Све то клицање публике, сјај, ужагреност, оде у новинама, честитке, избрисано је у фебруару четрдесет пете. Извели су ме пред суд као убицу и разбојника...

*Промена светлости: у рефлекторском снопу је само Жанка. Загрни масовна песма из времена обнове и изградње, праћена хармоником и клицањем хиљада гласова на неком еуфоричном народном митингу.*

ГЛАС СУДИЈЕ: Живана Жанка Стокић, да ли се осећате кривом?

ЖАНКА: *(Очајнички)*

Не знам, не знам... Била сам болесна, био ми је потребан новац!...

ГЛАС

ТУЖИОЦА: Окупатор и његове слуге дефинитивно су скинули са репертоара Народног позоришта оне наше националне комаде у којима је она играла главне улоге. Али, уместо да буде срећна што неће играти за време најцрњег ропства нашег народа, оптужена је, напротив, добровољно помагала окупатору да морално разоружа, и да систематски духовно поробљава српски народ. Она је хтела да обере аплаузе и новац. Она се смејала и насмејавала друге када је наша Народноослободилачка војска водила најкрвавије борбе с тим истим окупатором...

ГЛАС СУДИЈЕ: У име српског народа Живана Жанка Стокић проглашава се кривом по члану 4. Одлуке Председништва АСНОС–а, и осуђује на осам година губитка националне части, и на забрану учествовања у јавном животу.

ЖАНКА: *(Очајна)*

Зар нема никога да стави на један тас ваге оно добро што сам дала Србији, а на други оно лоше што је учинила лаковерна луда у клопци рата и судбине?!... Зар да никад више ме изиђем на позорницу!... Жива сахрањена!... Без позоришта ја сам само бескорисна, ишна старица, сенка која се бесциљно мота овом кућом...

*(Гуши се, хвата се обема рукама за грло)*

- Б. НУШИЋ: Али, ти се враћаш на сцену!... Глумци, публика, сви те очекују!
- ЖАНКА: Нема мени повратка!  
(Бурно дише, ошћењура до "нахи́касне", си́ћа воду из бокала у чашу, ђу́ћа лек)  
Слава, дивљење, банкети и букети, сјај сребра и накита, миришљава писма богатих људи, фијакери... Све је то варка, превара, као кад те за трен забљесне сунчев зрак, а ти у вечној тами... Обичан мали човек, трун прашине... Еј, нема мени повратка!
- Б. НУШИЋ: Има! Ти мораш да се суочиш са променама, мораш!
- ЖАНКА: Не могу, дошли су нови људи, ја сам умрла са онима којих више нема. Били су ми они и браћа и сестре, и очеви и мајке. Ми смо велика породица које више нема. Сима Бунић, Богобој Руцовић, Петар Добриновић, Милорад Гавриловић Господин, Сава Тодоровић, чича Илија Станоје Душановић, Александар и Зора Златковић, Александар Маринковић, Марија Таборска, Лепосава Нишлић, Перса Павловић, Милева Бошњаковић, Невенка Урбанова, Теодора Арсеновић, Анка Врбанић, Ана Паранос, Евка Микулић., Љубинка Бобић... И они од њих који су данас још живи, у ствари су сенке прошлости.. Прошло је наше време, Ага!
- МОРИС: Ниси дошла на наш последњи састанак, чекао сам те са мајком и сестром у нашем сиротињском стану на Дорћолу. Био је Јом Кипур, наш највећи празник, кад праштамо једни другима грехе и увреде. Посна вечера, али с много љубави...
- ЖАНКА: Учила сам улогу за пробу наредног дана.
- МОРИС: Позориште, глума, твоја сујета, били су ти пречи од мене, од наших осећања...
- ЖАНКА: Не, Морисе, кунем ти се, ти си био оно најлепше и најчистије што сам доживела. Али, ја нисам знала те вечери шта ће се догодити...
- МОРИС: Морала си знати. Јевреје су већ депортовали... Ниси ми дала прилику да ти опростим, мени, презреном и обележеном човеку!
- ЖАНКА: Зашто ме мучиш сваке боговетне ноћи, зашто ме ноћас и ти оптужујеш?

- МОРИС: Зато што си ме одбацила као Јеврејина, зато што си се плашила да будеш виђена са мном!
- ЖАНКА: То није истина! Неправедан си. Никад те нисам одбацила, никад те ни за тренутак нисам заборавила.
- МОРИС: Док си ти сутрадан, на проби, говорила научени текст мене су шчепали на улици, убацили у камион и заточили на Сајмишту. И док су ме ударили и гурали у препун камион ти си увежбавала улогу у комедији! Како изазвати смех, како се допасти нацистима, то ти је било најважније!...
- ЖАНКА: Убијаш ме, Морисе, тим речима! Кад сам чула шта се с тобом догодило, полетела сам безглаво одавде, са Топчидерског брда, макар и мене отерали у смрт. Плакала сам, молила Бећаревића, али било је касно... Он није знао како да ми помогне... Транспорт је већ отишао и ти с њим...  
*(Плаче, ѓрца, ѓуби ваздух)*
- НУШИЋ: Младићу, не будите тако сурови... Не судите престрого. Ако сте је волели, опростите јој.
- ЖАНКА: Ево ме, добри мој, најлепши мој. Доћи ћу к теби и молити те за опроштај. Опрости ми, ако мислиш да сам за нешто крива...  
*(Сасвим слаба, ѓрилази ѓосѓељи и ѓолако, дрхѓећи, леже; ѓубећи ѓлас)*  
Хтела сам да дођем на твој Јом Кипур, али глумац никад не отказује представу. Мој изостанак с пробе изазвао би одлагање... Нека ми и господин Ступица опрости што ћу сутра бити одсутна.
- МОРИС: Опраштам ти, опрости и ти мени. Ускоро ће Јом Кипур.
- ЖАНКА: Сутра ће бити диван сунчани дан. Нећу црне мараме, ни воштана лица, лажну уцвељеност, оговарања око мог одра. Хоћу младе девојке. Хоћу живот у смрти. Живот је пре свега радост. И позориште је радост зато што личи на живот. Идемо, Жанка, путујемо опет у неко ново позориште... Тамо где нема ни комедије, ни трагедије... Где је на репертоару бесконачна тишина... Да ти испричам један виц, Ага...
- НУШИЋ: Причај.

ЖАНКА: Живот, Ага!...

*(Лице јој се зрчи, самртнички ројац, издахне)*

*Нушић сћисне руку Морису. Собу исћуни снажна бела светлосћ.*

*Жанка лежи на ћосћелји без знака живоћа.*

НУШИЋ: Ово је за њу било превише. Живела је за позориште и умрла због позоришта. Просто јој било.

*Жанка се лаћано усћрави у ћосћелји, усћане и доће до ћросценијума.*

ЖАНКА: *(“Госћоћа минисћарка”)*

“...Иди, иди, оптрчи фамилију и објави да нисам више министарка; нека Савка, Даца и Соја кликну од радости и нека кажу: ‘Е, вала, доста је Живкиног и било!’ Тако ће да лану; знам ја њих, а знам и тебе. Иди, иди па објави... А што се ви церекате мојој судбини. Не заборавите да сад нисам министарка па не морам више да будем отмена, и онда нек вам не буде криво ако распалим језиком по вама! ‘Ајде, идите кући, идите, нећете ваљда до краја да ми стајете на муку. Идите и немојте, ћаво да вас однесе, да ме оговарате, јер ко зна, данас-сутра могу ја опет бити министарка. Само док се заборави ово мало бруке, ево мене опет, па после да не буде: што нам ниси казала. Ајде, ајде, идите сад!...”

*Коло “Моравац”.*

*Зайамњење.*

**Крај**